

Slikovnice koje potiču socio-emocionalne kompetencije

Načinović, Sara

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:534420>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-24**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

SARA NAČINOVIĆ

**SLIKOVNICE KOJE POTIČU SOCIO-EMOCIONALNE
KOMPETENCIJE**

Završni rad

U Puli, 2024.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

SARA NAČINOVIĆ

SLIKOVNICE KOJE POTIČU SOCIO-EMOCIONALNE KOMPETENCIJE

Završni rad

JMBAG: 0316002368, izvanredni student

Studijski smjer: Sveučilišni prijediplomski studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje na hrvatskom jeziku

Predmet: Dječja književnost

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: filologija

Znanstvena grana: teorija i povijest književnosti

Mentor: izv. prof. dr. sc. Kristina Riman

U Puli, 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana SARA NAČINOVIĆ, kandidatkinja za prvostupnicu RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA NA HRVATSKOM JEZIKU, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 8. srpnja 2024. godine

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, SARA NAČINOVIĆ, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom SLIKOVNICE KOJE POTIČU SOCIO-EMOCIONALNE KOMPETENCIJE koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Student

U Puli, 8. srpnja 2024. godine

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. DJEČJA KNJIŽEVNOST	3
2.1. HRVATSKA DJEČJA KNJIŽEVNOST	4
3. SLIKOVNICA.....	7
3.1. KRITERIJ KLASIFIKACIJA SLIKOVNICA	8
3.2. FUNKCIJA SLIKOVNICE	11
4. PROBLEMSKA SLIKOVNICA	13
5. VAŽNOST ČITANJA DJECI RANE I PREDŠKOLSKE DOBI	15
5.1. ULOGA ODGOJITELJA U ČITANJU SLIKOVNICA.....	16
5.2. ULOGA RODITELJA U ČITANJU SLIKOVNICA.....	18
6. SOCIO-EMOCIONALNE KOMPETENCIJE	20
7. ANALIZA SLIKOVNICA KOJE UTJEČU NA SOCIO-EMOCIONALNE KOMPETENCIJE	23
7.1. „ANA I GOSPODIN STRAHOJED“	24
7.2. „GOSPODIN IZ I GOSPOĐICA PO“	26
7.3. „MIRKO BJESOMIRKO“	28
7.4. „GOSPOĐICA HOĆU“	30
8. ZAKLJUČAK.....	33
9. LITERATURA.....	34
SAŽETAK	36
SUMMARY	37

1. UVOD

U procesu dječjeg razvoja, ključni su faktori ljubav, podrška i poticaj koji dolaze iz najbližeg okruženja. Socio-emocionalne kompetencije razvijaju se kroz djetinjstvo kroz razne interakcije, naročito unutar obitelji, kao i u predškolskim i školskim sredinama. Najviše uče promatrajući primjer svojih bliskih osoba. Još od najmlađe dobi, djeca aktivno promatraju i upijaju ponašanja svojih roditelja. Znanstvena istraživanja ukazuju na to da su roditelji koji njeguju empatiju i potiču moralne i društvene vrijednosti ključni u formiranju takvih vrijednosti kod svoje djece. Otvorenost roditelja prema izražavanju emocija olakšava djetetu razumijevanje i upravljanje vlastitim emocijama. Interakcija s vršnjacima potiče razvoj empatije i ponašanja koje je u skladu s društvenim normama.

Slikovnica predstavlja važan aspekt u odrastanju djeteta, otvarajući mu prozor u svijet oko sebe. Uz pomoć slikovnice dijete istražuje, uči i razvija svoju maštu, doživljava različite emocije, jača samopouzdanje i samopoštovanje. Slikovnice pružaju odgovore na mnoga pitanja koja djeca postavljaju, uključujući i ona koja se tiču problema i neugodnih situacija s kojima se suočavaju tijekom svog odrastanja. U tim trenucima, djeci je potrebna podrška i odgovori na njihova pitanja. Neke od odgovara nude i problemske slikovnice koje su korisno sredstvo za roditelje i odgojitelje, omogućujući im da kroz likove u priči djeci približe neugodne situacije i pokažu im kako čak i izazovne situacije mogu imati sretan ishod.

Cilj ovog završnog rada je pojasniti važnost integracije slikovnica u dječjem razvoju, jer osim što pomaže u jezično-govornoj komunikaciji, imaju veliku važnost u socio-emocionalnom razvoju.

Tema ovog završnog rada je „Slikovnice koje potiču socio-emocionalne kompetencije“. Čitanje slikovnica pomaže djeci u prepoznavanju vlastitih teškoća kroz identificiranje s glavnim likovima koji se pojavljuju u problemskim slikovnicama. Važno je odabrati sadržaj slikovnice koji je blizak djeci, zanimljiv i pažljivo procijenjen kako bi bio u skladu s ciljem aktivnosti. U vrijeme kad su djeca izvrgnuta različitim sadržajima putem mobitela, tableta ili televizije upravo ove slikovnice pomažu i potiču socio-emocionalni razvoj djeteta. Veliku ulogu u tome imaju odgojitelji koji mogu i znaju prepoznati problem koji se pojavio kod djeteta. Odgojitelji mogu u „jutarnjem krugu“ ili

prije popodnevnog odmora pročitati djeci slikovnicu koja može pomoći djetetu na način da se identificira s glavnim likom te shvati rješenje svojeg problema. Također djetetu treba prići na način da ga se razumije i ohrabruje te da osjeća sigurnost.

Metode koje pri tome koristi odgojitelj je čitanje, objašnjavanje, razumijevanje, uočavanje i interakcija s djetetom. Sve je to potrebno međusobno uskladiti radi dobrobiti djeteta. Problemske slikovnice na neki način omogućuju stručnu pomoć odgojiteljima ili roditeljima u rješavanju teškoća.

2. DJEČJA KNJIŽEVNOST

Dječju književnost čini skup književnih djela koja su posebno osmišljena i prilagođena mlađoj publici. Milan Crnković i Dubravka Težak (2002) ističu kako je dječja književnost specifična vrsta književnosti koja uključuje djela koja su namijenjena djeci ili su postala primjerena za djecu unatoč tome što nisu prvotno bila namijenjena toj svrsi, te ova vrsta književnosti obuhvaća različite teme i forme prilagođene uzrastu od treće do četrnaeste godine. Kao jedna od najvažnijih specifičnosti dječje književnosti je ta da naglašavaju čitatelja. Tako autorice Hameršak i Zima (2015) naglašavaju da se dječja književnost karakterizira jednostavnim stilom, opisima i prisutnošću dječjih likova i junaka.

Hameršak i Zima (2015: 13) navode: „Za jedne je dječja književnost primarno skup knjiga na policama dječjih knjižnica ili dječjih odjela u knjižarama, za druge ona obuhvaća knjige koje su čitali u djetinjstvu, a za treće je pak knjige koje prema njihovu mišljenju danas čitaju djeca“.

„Pored književnih i dječja književnost, baš kao i tzv. Velika književnost, može imati i neknjiževnih vrijednosti: može odgojno djelovati u pitanjima morala, vjere, dobrog ponašanja, ljudskih odnosa i može pružiti informacije o raznim stvarima; može proširiti znanje iz mnogobrojnih područja“ (Crnković i Težak, 2002: 12).

Književnost namijenjena djeci nastaje u 17. stoljeću Engleskoj, Francuskoj, Njemačkoj i Sjedinjenim Američkim Državama. Do tada, sva napisana djela su bila namijenjena odraslima. Književnost koja je do tada bila dostupna djeci, bila je usmena književnost (bajke i malešnice), biblijske tekstove jeftine knjižice tiskane za puk (folklorne priče, biblijske priče i viteške priče). U 19. stoljeću javljaju se umjetnička djela u svim književnim vrstama namijenjenima djeci, te pisci svjesno pišu za djecu. U tom razdoblju stvaraju neki od najpoznatijih dječjih pisaca kao što su Hans Christian Andersen, Charles Perrault, braća Grimm, Charles Dickens, Lewis Carroll, Louisa May Alcott, Frank Lyman Baum, James Matthew Barrie, Erich Kästner (Crnković i Težak, 2002).

Danas je dječja književnost vrlo popularna jer je pisana je za mlađu dob, te prikazuje dječje poimanje o svijetu, ima jednostavniju tematiku i formu. Žanrovi dječje

književnosti su dječje pjesništvo, bajka, slikovnica, dječji roman ili roman o djetinjstvu, basne, fantastična priča, povijesni roman, putopisi i biografija (Crnković i Težak, 2002).

Dječja književnost ne pruža samo zabavu, već ima ključnu ulogu u oblikovanju dječjeg razvoja.

2.1. HRVATSKA DJEČJA KNJIŽEVNOST

Prva je hrvatska tiskana dječja knjiga hrvatska glagoljska početnica iz 1527. godine (Majhut i Težak, 2017: 292). Glagoljska početnica je otisnuta dvobojno i bogata je ilustracijama.

Milan Crnković i Dubravka Težak (2002) formalni početak hrvatske dječje književnosti smještaju u 1850. godinu kada je pjesnik Ivan Filipović objavio prvu zbirku hrvatske dječje poezije „Mali tobolac raznog cvjetja za dobru i pomnjivu mladost“, iako se počeci hrvatske dječje književnosti mogu pratiti već od 1754. godine s pjesnikom Antunom Kanižlićem koji je napisao „Obilato mliko duhovno“. Navedeno djelo dio je poučavateljske pučke književnosti i ne smatra se početkom organiziranog stvaranja za djecu. Berislav Majhut (2017) smatra kako je prva knjiga namijenjena djeci na hrvatskom jeziku napisana 1796. godine, roman „Mlajssi Robinzon“ njemačkog autora Joachima Heinricha Campea kojeg je preveo Antun Vranić. Ovo izdanje predstavlja začetak dječje književnosti u Hrvatskoj. Milan Crnković i Dubravka Težak (2002) ističu kako prijelaz iz narodne u umjetničku priču nije bio pravilan ni uspješan, a razlozi tome bili su: kašnjenje za svjetskom književnošću, europski romantizam, uvrštavanje priče u dječje časopise, preuzimanje stranih priča.

Milan Crnković i Dubravka Težak (2002) dječju književnost podijelili su na četiri razdoblja: 1. Filipovićevo doba, 2. doba Ivane Brlić-Mažuranić 3. Lovrakovo doba i 4. Vitezovo doba.

Ivan Filipović bio je pjesnik, pripovjedač, prevodilac, urednik časopisa, učitelj, biograf i kritičar. Promicao je književnost za djecu u školama, osnovao je Hrvatski pedagoško-književni zbor i Knjižnicu za mladež, a izdao je i knjigu basana. „Školski nadzornik i organizator hrvatskih učitelja Ivan Filipović počinje objavljivati prvi dječji (ali i pučki)

časopis Bosiljak koji izlazi četiri godine“ (Majhut i Težak, 2017: 304). Časopis „Bosiljak“ od 1866. godine počinje objavljivati i ilustracije. Najdugovječniji hrvatski dječji časopis je „Smilje“, a počeo je izlaziti 1873. godine (Majhut i Težak, 2017). Majhut i Težak (2017) ističu kako je časopis „Smilje“ izlazio do 1945. godine, a prvi urednik je bio Věnceslav Zaborj Mařik. Godine 1873. u časopisu „Smilje“ objavljen je prvi prijevod Andersenove pripovijetke „Opaki kralj“. Berislav Majhut i Dubravka Težak (2017) navode kako je 1875. godine hrvatski dječji poetičar Krunoslav Kuten prvi put objavio dječju pjesmu „Majčin god“ u „Smilju“. Hranjec (2006) navodi kako su u razvoju dječje književnosti u Hrvatskoj, ključnu ulogu imali časopisi "Bosiljak", "Smilje" i "Bršljan". Iako je bilo i drugih časopisa. Smatra se da su upravo ovi naslovi „Bosiljak“, „Smilje“ i „Bršljan“ bili najdugotrajniji časopisi koji su poticali djecu na čitanje i promovirali mnoge pisce (Crnković i Težak, 2002). Smatra se i da su ovi časopisi bili predvodnici u stvaranju sadržaja prilagođenog najmlađima, te su značajno utjecali na oblikovanje i popularizaciju dječje literature tijekom 19. i početkom 20. stoljeća. Njihov doprinos prepoznaje se i danas, ne samo u povijesnom kontekstu, nego i kroz trajnu kulturnu baštinu koju su ostavili za buduće generacije (Batinić, 2023). Milan Crnković i Dubravka Težak (2002) ističu kako se u razdoblju Ivane Brlić-Mažuranić, Jagode Truhelke i Vladimira Nadzora razvijaju dječji roman i dječja priča. Kao najistaknutiji predstavnik toga doba javlja se Ivana Brlić-Mažuranić koja se smatra jednom od najpoznatijih dječjih pisaca u Hrvatskoj, ali i u svijetu. Prema Milanu Crnkoviću i Dubravki Težak (2002) napisala je prvi hrvatski dječji roman „Čudnovate zgode Šegrta Hlapića“. No, Berislav Majhut i Dubravka Težak (2017) se ne slažu da je roman „Čudnovate zgode Šegrta Hlapića“ prvi hrvatski dječji roman. Majhut i Težak (2017: 197) navode „Kakav je to prvi roman ako su doslovno deseci dječjih romana objavljeni prije njega?! Crnković smatra kako u 19. stoljeću nema hrvatskoga dječjeg romana. Ljudevit Vukotinović je 1844. objavio Štitonošu, roman za hrvatsku nadobudnu mladež, a 1846. objavljen je roman za našu zapuštenu mladež Srěčko pijanac. Nadalje, 1846. objavljen je u sljedećih sto godina najpopularniji prijevodni roman u hrvatskoj dječjoj književnosti Genoveva Christophera Schmida. Dakle, roman dječji ili za mladež sredinom četrdesetih godina 19. stoljeća pokrio je svu hrvatsku omladinu, i nadobudnu i zapuštenu“. U tom razdoblju javlja se i književnica Jagoda Truhelka koja je uvela opis djece i djetinjstva u hrvatsku dječju književnost. Zatim, najpoznatiji pisac od 1933. do 1956. godine je Mato Lovrak. Lovrakovo doba bilo je doba svjetske krize. U razdoblju Lovraka, književnost se sve više okretala prema realističnim djelima.

Teme su bile društvene promjene i poboljšanje životnih uvjeta, a socijalni principi postali su važniji od estetskih u umjetničkom izražavanju. Najpoznatiji njegovi romani su „Vlak u snijegu“ i „Družba Pere Kvržice“. Pisao je realističku književnost, pedagoške članke, afirmirao je kolektivnog lika tj. lika družine i prikazivao je dječake superiorne u svemu, pravedne i poštene. Zagovarao je kolektivizam. Osim što je bio književnik, bio je i učitelj. Milan Crnković i Dubravka Težak (2002) ističu kako se četvrto razdoblje naziva Vitezovo doba, po Grigoru Vitezu te da traje od 1956. godine. U to vrijeme, naglašena je bila književnost koja apostrofira tradiciju i obitelj. Počela su se pisati poezija koja je sadržavala onomatopeju, nonsens, a proza je sadržavala metaforiku i virtuoznu uporabu jezika. U tom razdoblju je nastao prvi moderni, urbani roman u Hrvatskoj „Uzbuna na Zelenom Vrhu“ književnika Ivana Kušana. Mnogi povjesničari smatraju Grigora Viteza začetnikom moderne hrvatske književnosti za djecu. Čak ni nakon 1956. godine, kvaliteta dječje poezije nije opadala, nego je doživjela značajan napredak, uz pojavu mnogih talentiranih pjesnika. Međutim, dolazeći period više neće biti obilježen poezijom, već će dominirati proza i snažna potreba za pripovijedanjem (Majhut i Težak, 2017). Od 1966. do osamdesetih godina 20. stoljeća nastajalo se istaknuti umjetnička individualnost. Dječji književnici počeli su stvarati vlastiti rukopis po kojem bi bili prepoznati, a književnost je postala puna humora i satire, pjesništvo se počelo pisati na dijalektu. Hranjec (2006) dijeli prozu, pripovijetku i roman u dvije cjeline: jedna cjelina nastavlja tradicionalan, realistički pristup, a druga cjelina teži maštovitim zamišljanjem. Nastaju dječji krimići, dječja animalistika i dječji igrokazi. Najistaknutiji književnici toga doba su Pajo Kanižaj, Luka Paljetak, Hrvoje Hitrec, Sunčana Škrinjarić, Nada Iveljić i Višnja Stahuljak.

3. SLIKOVNICA

„Slikovnica je prva knjiga s kojom se dijete susreće. Slikovnica, sama riječ kaže, je zbir malenih slika“ (Hilevnjak, 2000: 7). Autorica Branka Hilevnjak (2000) ističe kako se slikovnica ne treba samo uvažavati prema književnoj vrijednosti, već djelovanjem ilustracije zajedno s tekstem. Za razliku od ilustrirane knjige, slikovnica ima važan odnos dvije dimenzije: ilustracije i verbalnog izričaja. U ilustraciji je akcent na slici kojom se izražava glavna misao. „Smisao knjige je u slikama“ (Čačko, 2000: 14). U slikovnicama se integrira harmonija između likovnih elemenata i priče, stvarajući jedinstveno iskustvo za čitatelje. Likovni dio slikovnice, odnosno ilustracije, dijete prihvaća spontano i prirodno, dok tekst i razumijevanje riječi tek mora usvojiti jer ipak dijete prvi put slikovnicu susreće preko odrasle osobe. U načelu slikovnica nije dugačka, a uobičajeno ima jednog do dva autora. „Najčešća tema slikovnice je dječji svijet, svakodnevnica, motivi sa životinjama i prijevozna sredstva. Slikovnice i ilustrirane knjige se najčešće stvaraju za djecu, dobnih granica nema, u njima jednako mogu uživati i odrasli“ (Javor, 2000: 5).

Prve slikovnice nastaju u 17. stoljeću, no tek u 20. stoljeću slikovnice postaju popularne. „Početnim djelom jedne od najspecifičnijih vrsta dječje književnosti, slikovnice, smatra se djelo što ga je napisao na latinskome jeziku Jan Amos Komensky (1592.-1670.) pod naslovom *Orbis sensualium pictus*“ (Crnković i Težak, 2002: 42). Ocem suvremene pedagogije smatra se Jan Amos Komensky. Komensky je u svom pristupu odgoju i obrazovanju u materinskoj školi naglašavao četiri ključna elementa: vjeru, rad, poznavanje prirode i materinski jezik. Osim toga, njegovo značajno pedagoško djelo iz 1654. godine, enciklopedija ili rječnik pod nazivom "Osjetilni svijet u slikama," služilo je kao dodatak u obrazovanju najmlađih. Danas se ovo djelo smatra prvom edukativnom slikovnicom u povijesti (Matijević i sur., 2016). „I prva je slikovnica, dakle, namijenjena didaktičkim ciljevima“ (Crnković i Težak, 2002).

„Ipak, prvim ocem slikovnice Europljani zapravo smatraju weimarskog nakladnika J. Bertucha, koji je 1792. godine realizirao izvrstan nakladnički pothvat objavivši divotizdanje Slikovnice za djecu, sa 6.000 bakroreza“ (Čačko, 2000: 17). Hrvatska slikovnica se razvija s kašnjenjem u usporedbi s drugim europskim zemljama. Do 19. stoljeća nije postojala ni hrvatska riječ koja bi označavala oslikane knjige namijenjene

djeci, nego se tek 1869. godine pojavila riječ „slikovnjak“ u Filipovićevom Hrvatsko-njemačkom rječniku. Berislav Majhut i Dubravka Težak (2017) ističu kako je prva slikovnica na hrvatskom jeziku "Mala obrazna biblija ili Poglavitni događaji Staroga i Novoga zavjeta" nastala 1854. godine. Napisao ju je mađarski pisac Alajos Grynaeus, za hrvatski prijevod se pobrinula Duhovna mladež sjemeništa đakovačkog.

Prva hrvatska slikovnica je "Domaće životinje i njihova korist" koja je objavljena 1863. godine u Zagrebu, u tiskari Lavoslava Hartmana. No nažalost, slikovnica nije sačuvana (Majhut, 2013). Najpoznatiji hrvatski ilustratori su Andrija Maurović i Vladimir Kirin.

U 20. stoljeću, grafičku ploču zamjenjuje olovni kliše na koji se fotoputem prenosi originalna slika. Umjetnici više ne koriste grafičke ploče od drveta, kamena ili metala za izradu slika, već ilustracije stvaraju slikanjem ili crtanjem na papiru, stvarajući tako jedinstvena umjetnička djela (Vitez, 2000). Tada su ilustratori počeli potpisivati svoja djela pa se tako njihov potpis u slikovnicama pojavljuje tek u posljednjih sto godina.

Razvojem slikovnice književnik Ivan Vitez (2000) ističe kako od 1960. godine dječja knjiga zahtjeva specijalizirane autore koji će produbiti misao, probuditi dječju maštu i pridonijeti estetski odgoj djetetu.

Što se tiče oblikovanja slikovnice danas, pedagozi smatraju kako veličina slikovnica mora biti prilagođena dječjim rukama i širini vidnog polja. Najadekvatnije slikovnice za manju djecu su dimenzije 15 x 20 cm, s krupnijim slovima i jednostavna po obliku a kasnije se ta slova smanjuju kako djeca rastu. Za mlađu djecu najprimjerenije su slikovnice s tvrdim koricama. Autori bi trebali paziti na jezičnu ispravnost i jednostavnost govora, te na dužinu teksta radi pažnje i koncentracije djeteta.

3.1. KRITERIJ KLASIFIKACIJA SLIKOVNICA

Najstariji kriterij za podjelu slikovnica je kriterij s obzirom na količinu teksta: slikovnice bez teksta, slikovnice s tekstem u stihovima i narativne slikovnice.

S obzirom na dječji uzrast, slikovnice dijelimo na: slikovnice za najmlađe i knjige za djecu mlađe dobi. Prema istraživanjima, pedagozi ističu kako se djeci oko 18 mjeseci

trebaju nuditi slikovnice bez teksta, dok je na odraslima da objašnjavaju ilustracije. Djeca u toj dobi tek uče držati slikovnicu u rukama. Djeca u prvoj i drugoj godini života oponašaju zvukove čitanja, listanja i naopako listaju i drže slikovnicu. Zato se preporuča koristiti tvrde korice slikovnica, slikovnice koje sadržavaju osnovne boje (crvenu, žutu i plavu) i slikovnice koje sadržavaju i prezentiraju prave informacije. Za manju djecu ilustracije moraju biti jasne bez suvišnih detalja (Vizek-Vidović i Hrabar, 1999). Do treće godine postepeno se uvode slikovnice s riječima, male priče te se prelazi na slikovnice s papirnatim listovima. U četvrtoj godini života koriste se slikovnice koje proširuju sadržaj priče, djeca već samostalno znaju listati, a počinju shvaćati i uzročno-posljedične veze. Djeci u petoj i šestoj godini života postepeno se nude ilustrirane knjige, polako se unose simboličke priče te na temelju viđenih slika pričaju priču.

Po obliku, slikovnice se dijele na: leporello, pop-up, nepoderivu, multimedijalnu, slikovnicu igračku i elektroničku slikovnicu (Martinović i Stričević, 2011). Leporello slikovnica se otvara kao harmonika. Pop-up slikovnice su dvodimenzionalne, ali otvaranjem stranica postaju trodimenzionalne. Nepoderive slikovnice su za najmlađu djecu izrađene najčešće od plastike kako ih ne bi lako poderali. Multimedijalne slikovnice osim slika i ilustracija sadržavaju zvuk. Slikovnice igračke imaju interaktivne sadržaje kojima djeca mogu upravljati prilikom listanja slikovnice. Elektroničke slikovnice sadržavaju slike i ilustraciju, no pritom uključuju modernu tehnologiju kao što su zvuk, svjetlo i pokret (Majhut i Zalar, 2008).

Slikovnice se prema sadržaju dijele na širok raspon tema među kojima su najčešće životinje, prijevozna sredstva, abeceda, svakodnevni život, igre i slično (Majhut i Zalar, 2008).

Po strukturi izlaganja slikovnice se dijele na narativne i tematske. Narativne slikovnice najčešće nastaju preradom bajki, imaju priču s cijelom fabulom dok se u tematskim slikovnicama prikazuju određene teme: životinje, priroda, dječja svakodnevnica i dr. (Martinović i Stričević, 2011).

S obzirom na likovnu tehniku koja je u njima korištena, slikovnice se dijele na fotografske slikovnice, lutkarske slikovnice, slikovnice stvarnih dječjih crteža i crteža umjetnika i strip slikovnice (Majhut i Zalar, 2008). Fotografske slikovnice, kao što ime

kaže, sastoje se od fotografija, lutkarske slikovnice nastaju kreiranjem lutaka. Strip slikovnice se zasnivaju na temelju spoja stripa i priče.

Prema Crnković i Težak (2002) slikovnice su podijelili u pet vrsta: umjetnička slikovnica, poučna ili informativna slikovnica, problemska slikovnica, interaktivna slikovnica i multimedijaska slikovnica.

Umjetnička slikovnica teži doživljaju svijeta. Njome se uspostavlja unutarnji odnos između čitatelja – gledatelja i svijeta, kao i neko drugo književno djelo (Crnković i Težak, 2002). Ilustracije su precizne, kreativne i maštovite. Postoji mali broj umjetničkih slikovnica, a pogotovo u kombinaciji slike i teksta, također neke umjetničke slikovnice imaju samo jednu dimenziju (Crnković i Težak, 2002). Takve slikovnice mogu se koristiti kao pripovijedanje priča na inovativan način, a cilj je izražavanje emocija. Autori takvih slikovnica su umjetnici.

Poučna ili informativna slikovnica ima za cilj prenijeti djeci znanje, odnosno pojmove koji ga okružuju (Crnković i Težak, 2002). Prikazuju se raznolike teme, poput teme iz svakodnevice, najčešće djeci poznato i blisko, kao što su životinje, abeceda, zanimanja, prijevozna sredstva i dr. Ove slikovnice mogu poslužiti i mlađoj djeci kako bi mogla steći raznolika znanja.

Problemska slikovnica je slikovnica koja pomoću slike i teksta djeci želi pomoći u njihovim izazovima, najčešće razvojnim (poput odvajanja od pelene, dude, adaptacija u vrtiću, strah od vikanja i sl.), ali i životnim izazovima (poput rastave roditelja, zlostavljanja, smrti u obitelji i sl.). Pomoću problemskih slikovnica želi se istaknuti pozitivne strane problema bez obzira na različitost (poput pretilosti i sl.) i pritom poticati poželjne osobine (empatičnost, samopouzdanje i sl.). Popularne su postale 2000-tih godina (Čičko, 2000). Iako je primarni cilj pomagati djeci, problemske slikovnice mogu pomoći i roditeljima.

Interaktivna slikovnica osim teksta i ilustracije sadrži neko drugo izražajno sredstvo. Cilj je uključiti djecu u interakciju slikovnice (poput otvori – zatvori, povuci – potegni, preklopi i sl.).

Multimedijaska slikovnica je vrlo složena slikovnica koja iziskuje primjenu moderne tehnologije poput računala. Ova slikovnica sadrži digitalne animacije, omogućuje interakciju tijekom čitanja te nudi razne igre koje mogu dodatno obogatiti ili proširiti

određenu temu. Vrlo malo se primjenjuje u dječjem vrtiću zbog slabe informatičke opremljenosti u vrtićima.

3.2. FUNKCIJA SLIKOVNICE

„Slikovnica ima za djecu nekoliko funkcija, koje korespondiraju s potrebama u odgoju u predškolskoj dobi, kao i u dobi čitatelja početnika“ (Čačko, 2000: 5). Slikovnice kao edukativni alat imaju važnu ulogu u ranom obrazovanju jer pomažu djeci da razviju osnovne vještine čitanja, prepoznavanja slova i riječi te razumijevanja priče. U predškolskoj dobi djeca kroz slikovnice uče o svijetu oko sebe. Slikovnice mogu poučavati osnovne moralne vrijednosti, društvene norme, emocionalno razumijevanje i socijalne vještine. Za djecu koja tek počinju učiti čitati, slikovnice su posebno korisne jer im pomažu da povežu riječi s ilustracijama, što olakšava razumijevanje i pamćenje. Kratki i jednostavni tekstovi prilagođeni su njihovoj razini čitalačke sposobnosti, potičući ih na daljnje čitanje i razvijanje čitalačkih navika. „Slikovnice se s vremenom mijenjaju, no ne mijenja se njena uloga u odgoju i razvoju djeteta“ (Čičko, 2000: 18). Slikovnice su ključan alat u odgoju i obrazovanju djece, prilagođene su njihovim razvojnim potrebama te im pomažu u stjecanju osnovnih vještina i znanja na zabavan i pristupačan način.

Slikovnica ima šest funkcija koje se uzajamno isprepliću: informacijsko-odgojna funkcija, spoznajna funkcija, iskustvena funkcija, estetska funkcija, zabavna funkcija i govorno-estetska funkcija.

Informacijsko-odgojna funkcija omogućuje uspoređivanje, razvoj mišljenja, sinteze, analize i uzročno-posljedične veze. Dijete će postepeno naučiti kako je knjiga temelj znanja iz koje treba učiti. Djeca će pomoću slikovnica lakše razumjeti uzročno-posljedične veze, promjene, pojave i odnose između stvari. Sadržaji slikovnice su vezani za osjećaje, ponašanje, zdravlje i osobine ličnosti (Čačko, 2000).

Spoznajna funkcija omogućuje da uz pomoć slikovnice, dijete testira i potvrđuje svoja znanja i razumijevanja o stvarima, odnosima i događajima, čime stječe sigurnost da su njegova saznanja i iskustva točna te da su njegovi stavovi ispravni. Dijete ima mogućnost spoznati samog sebe te svijet u kojem živi (Čačko, 2000).

Iskustvena funkcija ima iznimno važnu ulogu u socijalizaciji djeteta (Martinović i Stričević, 2011). Ova funkcija omogućuje djetetu učenje o multikulturalnosti, multietičnosti, ratu, nasilju, teškoćama u razvoju, dalekim zemljama i sl. Čačko (2000) navodi kako su nekada djeca sa sela mogla naučiti o životinjama, poslu, voću, povrću, pečenju kruha jer su u tome sudjelovala, a današnja djeca ne poznaju takvo okruženje već takve stvari mogu naučiti iz knjige ili televizije. Slikovnicom se može započeti razgovor između roditelja i djece ili odgojitelja i djece tako da se razmjeni znanje i iskustvo nakon čitanja slikovnice.

Estetska funkcija ima važnu ulogu u slikovnici. Dijete će prvo u knjižnici posegnuti za lijepom knjigom. Ilustracijom slikovnica privlači pažnju, a svojom likovnom izražajnošću mora odgovarati psihološkom razvoju djeteta i njegovom senzibilitetu. Ona pobuđuje emocionalni svijet djeteta, izaziva različite emocije i doživljaje. Slikovnica izgrađuje ukus djeteta te razvija osjećaj za lijepo (Čačko, 2000). Estetska funkcija ima utjecaj na oblikovanje stavova, a razvija i ljubav prema čitanju knjige

Zabavna funkcija ima vrlo važnu ulogu, jer djetetu knjiga treba predstavljati zabavu, igru. „Da bi ostale funkcije mogle biti ispunjene, slikovnica mora djetetu pružiti zabavu“ (Čačko, 2000: 52). Igra je način djetetova učenja jer dijete pomoću igre upija znanja. Vrlo je važno da dječji trenuci čitanja ne budu nametnuti jer će na taj način djeci knjige postati dosadne i odbojne (Martinović i Stričević, 2011).

Govorno-jezična funkcija potiče usvajanje i obogaćivanje vokabulara, upoznavanje s tekстом te potiče na usvajanje predčitalačkih vještina. Također potiče morfološki i sintaktički razvoj kao i razvoj fonološke svjesnosti kao na primjer prepoznavanja rime, razdvajanje riječi na slogove i glasove (Martinović i Stričević, 2011).

4. PROBLEMSKA SLIKOVNICA

U novije vrijeme, u Zapadnoj Europi razvio se novi žanr poznat kao problemska slikovnica – slikovnica koja prikazuje svakodnevni život i obrađuje probleme međuljudskih odnosa u obitelji i društvu, stavljajući dijete u središte pažnje (Čičko, 2000).

Slikovnica, kao prva knjiga koju dijete uzima u ruke, igra ključnu ulogu u razvoju njegove mašte, tolerancije te spoznaji o svijetu oko sebe. Uz njezinu pomoć, dijete uči o različitim situacijama i identificira se s likovima unutar priča. Stoga, važno je da roditelji čitaju slikovnice svojoj djeci od najranije dobi. Osim što otvara vrata svijetu mašte, slikovnica može dotaknuti i različite životne situacije s kojima se dijete susreće tijekom odrastanja, a takve slikovnice se nazivaju problemske slikovnice. One olakšavaju problemske životne situacije i roditeljima i djeci kao što su odlazak u bolnicu, odvikavanje od pelena, smrt, nasilje i sl.

Ključna komponenta problemskih slikovnica je način na koji se problem predstavlja. Bitno je da problem bude prikazan na način koji je razumljiv djetetu i omogućuje mu da se poistovjeti s likom koji prolazi kroz istu situaciju. Jasnoća problemske situacije treba proizaći kako iz teksta, tako i iz ilustracija. Stoga, takve slikovnice često pišu pedagozi i terapeuti, a ilustriraju ih vješti umjetnici (Čičko, 2000). Slikovnice, uključujući i problemske slikovnice koje biramo za djecu, trebaju biti prilagođene njihovoj dobi. Pravilno odabrana slikovnica može značajno doprinijeti razvoju djeteta u svim fazama razvoja. Predškolska djeca se suočavaju s različitim situacijama tijekom svog odrastanja, od kojih neke nisu uvijek ugodne. Posjet liječniku ili stomatologu, razdvajanje od roditelja i slično, za većinu djece može biti izazovno i stresno iskustvo. Problemske slikovnice pomažu djeci da kroz priču bolje razumiju svoje emocije i osjećaje i nauče kako sebi samima mogu pomoći, identificirajući se s likovima iz priče. Čičko (2000) ističe kako ne bi trebala postojati neka situacija o kojoj se ne može raspravljati kroz priču. Interakcija kroz pričanje i čitanje priča doprinosi tome da djeca razumiju svoje osjećaje te nauče kako pretvoriti negativne emocije u pozitivne. Završetkom čitanja problemskih slikovnica, važno je razgovarati s djetetom o onome što su čuli i razumjeli, zato se na kraju takvih slikovnica često nalaze smjernice za vođenje razgovora. Ovaj razgovor produbljuje povezanost s pričom i

pomaže djeci da izraze svoje emocije umjesto da ih potiskuju. Iako razgovor nakon čitanja problemskih slikovnica može biti koristan, ponekad je dovoljno samo pročitati slikovnicu bez razgovora.

Kad dijete više puta sluša istu priču u kojoj se glavni junak suočava s problemom sličnim onome koji dijete ima, ono počinje prepoznavati vlastiti problem. Dijete se poistovjećuje s junakom i razumije da se problem može riješiti (Budak i Cvijanović, 2015).

Hela Čičko (2000) je klasificirala slikovnice prema temama koje obrađuju problemske situacije s kojima se djeca suočavaju tijekom svog odrastanja: emocije, ponašanje, obitelj, društvo te zdravlje. Pod temom „emocije“, djeca mogu pronaći slikovnice o strahu, ljutnji, sreći, tuzi ili ljubomori. Takve slikovnice pomažu djeci da bolje razumiju i prihvate različite emocije s kojima se susreću. Pod temom „ponašanje“, nalaze se slikovnice koje pokrivaju širok spektar o higijenskim navikama, darežljivosti, hrabrosti, moralnom prosuđivanju, odgovornosti, odrastanju, odvikavanje od dule, kao i različite socijalne situacije poput ophođenja s neznancima ili prijateljima. Pod temom „obitelj“ i „društvo“, u slikovnicama se obuhvaćaju dječja prava, nasilje, prijateljstvo, razvod roditelja, svađe, tolerancija i poštivanje različitosti. Problemske slikovnice pružaju djeci alate za razumijevanje i suočavanje s raznim socijalnim situacijama. Pod temom „zdravlje“, u slikovnicama su obuhvaćene bolesti poput astme, odlaska u bolnicu, mucanja i prehrane. Takvim se slikovnicama pomaže u lakšem suočavanju s tim situacijama. Čičko (2000) ističe kako bi autori, posebno problemskih slikovnica, trebali biti svestrane osobe, koje posjeduju odgovornost i osobine umjetnika, pedagoga i terapeuta.

5. VAŽNOST ČITANJA DJECI RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Djeca se s knjigama i slikovnicama prvi put susreću u obiteljskom okruženju te u izvanobiteljskim sredinama kao što su jaslice, vrtići, igraonice i knjižnice (Halačev, 2000). U najranijoj dobi, poučavanje djece treba započeti uz pomoć slika (Vitez, 2000).

Čitanjem slikovnica, prvenstveno se obogaćuje djetetovo iskustvo i proširuju mu se vidici. Kroz ovaj proces, djeca uče važne životne vještine poput slušanja, prepoznavanja i poštovanja vlastitih i tuđih osjećaja te povezivanja s njima. Također, uče razlikovati pravdu od nepravde te razumjeti razliku između dobra i zla. Slikovnice potiču emocionalni, intelektualni i socijalni razvoj djeteta. Djeci nije dovoljno samo dati slikovnice, važno ih je uvesti u dječji svijet tako da imaju jednaku važnost kao i igračke. Na taj način, slikovnice postaju svakodnevni predmet koji djeca biraju za listanje, promatranje ilustracija, igru ili slušanje čitanja od odraslih. Kroz interakciju s slikovnicama uz podršku odraslih, djeca postupno upoznaju svijet riječi, obogaćuju svoj jezični izraz i razvijaju interes za knjige. Kao što je već navedeno u prethodnim poglavljima, slikovnica kod djece razvija književno – umjetnički ukus, obogaćuje se vokabular, utječe na osjećaje, na stav i razvijanje ljubavi prema čitanju. „Dobra, vrijedna slikovnica djeci nadomješta slobodnu igru i trčanje sa životinjama, donosi istine i pouke, razvija maštu, oštri dar zapažanja, upoznaje ih sa svijetom, intenzivira emocije, razvija smisao za ljepotu, potiče na akciju, izaziva na moralno vrednovanje, bogati rječnik i pomaže im stvarati pravilne jezične formulacije“ (Diklić, Težak i Zalar, 1996: 345).

Poneka djeca koja nisu bila izložena slikovnicama, dolaze u školu bez razumijevanja veze između govora i pisanog teksta. Nedostatak tog razumijevanja može rezultirati teškoćama u shvaćanju značenja rečenica, riječi i slova. Ako se učiteljica ne usredotoči na takve učenike, djeca mogu zaostajati za svojim vršnjacima i često će se suočavati s teškoćama u čitanju, što može umanjiti njihovu motivaciju i užitek u učenju.

Jedan od važnih koraka u razvoju vještina čitanja i pisanja je upoznavanje s osnovama pismenosti, gdje slikovnice mogu imati značajnu ulogu. Svijest o čitanju kod djece počinje se razvijati vrlo rano. Djeca oko dvije i pol do tri godine, pokazuju osnovno razumijevanje funkcije i značaja pisanog jezika. Postaju svjesna da netko čita ili piše,

a da napisano prenosi poruku te da se poruke primaju čitanjem. U dobi od četiri do pet godina, djeca postaju svjesna tehničkih i dogovorenih karakteristika pisma te razlike među slovima. Shvaćaju smjer pisanja (s lijeva na desno, odozgo – nadolje), usvajaju pojmove kao što su slovo, riječ i točka te postepeno postaju svjesna glasovne strukture riječi. Djeca u petoj i šestoj godini života, počinju koristiti glasovnu strukturu riječi u čitanju i shvaćaju da su riječi sastavljene od glasova. Tijekom tih godina, igraju se s glasovima, rimama i primjećuju aliteraciju. U dobi od sedam godina, djeca razvijaju sposobnost prepoznavanja veze između znaka za svaki glas (slovo) i mogu raščlaniti riječi na slogove. Učenje čitanja i pisanja u ranom i predškolskom razdoblju temelji se na posrednom učenju. Ključni faktor u posrednom učenju je uloga odraslog - bilo to odgojitelj u vrtiću ili roditelj kod kuće - koji pomaže djetetu razvijati vještine koje ne bi mogao razviti bez njih.

5.1. ULOGA ODGOJITELJA U ČITANJU SLIKOVNICA

Uz pomoć roditelja i odgojitelja, dijete aktivno uči i razvija se pri čemu svaki od njih ima specifičnu ulogu u procesu odgoja, obrazovanja i oblikovanja samostalne osobe (Lučić, 2007). Autorica Lučić (2007) ističe kako je odgojitelj osoba koja potiče, stvara, savjetuje i proučava djetetove aktivnosti, a najvažnija mu je uloga da se djeca osjećaju dobro kako bi se svako dijete u dječjem vrtiću osjećalo važnim, poštovanim i sigurnim u sebe. Odgojitelj je osoba koja poštuje dječje emocije, sluša dijete te ga ozbiljno uzima u obzir i osposobljuje ga za odgovorno ponašanje u društvu. Odgojitelj bi trebao biti kontinuirano posvećen vlastitom osobnom i profesionalnom razvoju kao procesu cjeloživotnog učenja. Umjesto osuđivanja, odgojitelj bi trebao prakticirati slušanje, istraživanje i stalno preispitivanje te se kontinuirano truditi pronaći odgovore i rješenja. Biti upoznat sa zakonitostima djetetovog razvoja, uz poštovanje individualnih karakteristika, zahtijeva strpljenje, otvorenost za različite pristupe te spremnost na prihvaćanje različitih mišljenja. Psiholozi navode koje su poželjne osobine odgojitelja: fizičko i mentalno zdravlje, pozitivna slika o sebi, fleksibilnost, strpljivost, pružanje pozitivnih modela, otvorenost za učenje i usavršavanje i uživanje u ljubavi prema poslu. Odgojitelji imaju važnu ulogu u poticanju razvoja socijalne kompetencije kod

djece, pomažući im u razumijevanju i kontroliranju vlastitih emocija (Katz i McClellan, 2005).

Pri odabiru književnog dijela u odgojno-obrazovnoj ustanovi odgojitelj treba voditi brigu o umjetničkoj vrijednosti djela, bliskoj tematici koju će djeca s lakoćom prepoznati, o jednostavnoj i razumljivoj fabuli, primjerenoj tematici ovisno o dječjem uzrastu, društveno prihvatljivom djelu i o sretnom završetku, stoga se najčešće u dječjim vrtićima koriste slikovnice. Odgojitelj treba paziti na to da slikovnica bude prihvatljiva i zanimljiva djeci što ovisi o interpretaciji djela jer dijete uči od odgojitelja, dok je sam odgojitelj govorni model djeci. Dijete od odgojitelja uči intonaciju, naglasak i tempo prilikom interpretacije djela. Odgojitelj pri čitanju treba biti raspoložen te pratiti reakcije djece. Treba znati cilj i razvojne zadatke, no isto tako poruke koje slikovnica promiče. „Obično se naglašava kako se pravilnim odabiranjem i čitanjem dječje literature mladi i najmlađi na prirodan način uvode u svijet lijepe književnosti, kako je to najbolji put da je zavole, da im ona bude životnom potrebom u kasnijim, zrelijim godinama, općenito da pridonose izgradnji što potpunije kulturne ličnosti“ (Diklić, Težak i Zalar, 1996: 7). Važno je odabrati slikovnice koje su usklađene s interesima i potrebama djece, umjesto samo s očekivanjima i interesima odgojitelja. Treba izbjegavati pasivno čitanje slikovnica jer može izazvati dosadu i smanjenje interesa kod djece, što može dovesti do nedostatka motivacije za samim čitanjem. Uloga odgojitelja je stvaranje poticajne atmosfere za čitanje slikovnica, u kojoj se uživa u likovima, koristeći pri tome gestikulaciju, mimiku te pokazujući djetetu zadovoljstvo u procesu odgojno-obrazovnog rada. Odgojitelji bi trebali kontinuirano unaprjeđivati svoje stručne kompetencije, uključujući poznavanje dječjih interesa, vještinu odabira kvalitetnih slikovnica te prepoznavanje optimalnog vremena u danu za ponudu slikovnice kao poticaja.

Prema Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, naglašava se važnost razvoja komunikacijskih vještina na materinskom jeziku. To podrazumijeva potrebu za podržavanjem dječjeg usmenog izražavanja i bilježenja vlastitih emocija, iskustava i misli u različitim kontekstima. Također se ističe važnost razvijanja svijesti o pozitivnoj i socijalno odgovornoj upotrebi jezika te poticanje razumijevanja utjecaja jezika na druge. Komunikacija kroz poticajno jezično okruženje potiče socijalnu interakciju među djecom.

Pripovijedanje je oduvijek imalo značajnu ulogu u dječjem razvoju. Roditelji, odgojitelji i stručnjaci koji odgajaju i obrazuju djecu trebaju biti svjesni njezinog utjecaja. Stoga je ključno posvetiti pažnju razvoju pripovjednih vještina, budući da priče, osim što potiču jezični razvoj, potiču i spoznajni razvoj, zatim pomažu djetetu u socijalizaciju te potiču prepoznavanje emocija kao i poboljšavanje jezičnog izražavanja. „Priče su nezamjenjive zbog djetetova dubokog emotivnog doživljaja i osjećaja povezanosti s pripovjedačem“ (Siketić i Turza-Bogdan, 2022: 32).

Ključna uloga odgojitelja je poticanje djece na aktivno sudjelovanje, postavljanje pitanja, izražavanje vlastitih ideja kao i izražavanje emocija tijekom čitanja slikovnica. Slikovnice pružaju djetetu priliku za istraživanje jezika, potiču njihovu maštu, kreativnost i vizualnu percepciju, podržavaju razvoj komunikacijskih vještina, omogućuju razvoj samoregulacije, empatije, samopouzdanja, samopoštovanja, pojma o društvu, socijalnu interakciju među djecom te samovredovanje. Zato je bitno, da odgojitelj dobro pouči svaku slikovnicu, kako bi im što bolje omogućio napredak u životu, bilo da se radi o društvenom napretku, jezičnom ili nekom drugom napretku. Odgojitelju je primarni cilj pripremiti dijete na daljnji život, a ne samo za školu.

U formiranju ljubavi prema čitanju te razvoju predčitačkih vještina, odgojitelj ima ključnu ulogu. Iznimno je važna komunikacija između odgojitelja i djeteta, koja je temelj za uspostavljanje socio-emocionalne veze. „Utvrđeno je da odgojitelj svojim odnosom i ponašanjem prema djetetu ulijeva povjerenje, utječe na razvoj samopouzdanja i vjerovanja u sebe, odnosno njegova je uloga u djetetovu oblikovanju pozitivne slike o sebi veoma bitna“ (Lučić, 2007: 161).

5.2. ULOGA RODITELJA U ČITANJU SLIKOVNICA

Slikovnica je prva knjiga s kojom se dijete susreće preko odrasle osobe (najčešće roditelja). Roditelji imaju ključnu ulogu kao posrednici između djeteta i slikovnice. Njihova osobnost, način interakcije s djetetom, stavovi prema knjigama i čitanju značajno utječu na formiranje djetetove ljubavi prema čitanju, što može oblikovati čitateljske navike tijekom cijelog života. Bitno je napomenuti da se socio-emocionalni

razvoj djece počinje oblikovati unutar obitelji, gdje roditelji igraju ključnu ulogu u razvijanju privrženosti i usvajanju emocionalnih vještina. U djetinjstvu, djeca se oslanjaju na podršku odraslih, posebice roditelja i odgojitelja, kako bi naučila kontrolirati svoje ponašanje i emocije te razviti osnovne socijalne kompetencije.

Slikovnice imaju značajnu ulogu u jačanju veze između djeteta i roditelja te pružaju brojne koristi. Roditelji često osjećaju nesigurnost pri odabiru slikovnica za svoje dijete. Oni bi trebali biti ti koji potiču djetetovu ljubav prema čitanju. Također, važno je pažljivo birati slikovnice koje odgovaraju interesima, potrebama i sposobnostima djeteta. Tijekom zajedničkog čitanja, roditelji imaju priliku bolje upoznati dijete, uočiti njegove strahove, probleme, interese, sposobnosti te način razmišljanja. U današnje vrijeme, posebno su važne problemske slikovnice koje obrađuju probleme s kojima se djeca susreću u životu, kao što su razvod roditelja, posjeta bolnici, prihvaćanje drugačijih, odvikavanje od pelena, boce, dude, samopouzdanje, frustracije, strah i slično. Čitanjem takvih slikovnica, djeca lakše prihvaćaju izazovne situacije. Za vrijeme čitanja, preporučljivo je da dijete sjedi u krilu roditelja, zajedno s njim promatra slike, prati priču i riječi, doživljava emocije te tako doživi toplinu i užitek u zajedničkom čitanju. Roditelji mogu poticati dijete da pokazuje slike, da dijete ponavlja riječi te na takav način dijete može razvijati i učvršćivati učenje jezika. Atmosfera bi trebala biti opuštena i ugodna, bez napetosti, kako bi se dijete osjećalo ugodno tijekom čitanja. Kroz zajedničko čitanje, dijete će razvijati vještine slušanja, što je važno za kasnije čitalačke sposobnosti. Redovito čitanje prije spavanja može pomoći djetetu da lakše zaspi i ima ugodne snove. Čitanje djetetu treba početi od najranije dobi, koristeći slikovnice s jednostavnim jezikom koje su primjerene njegovoj razini razumijevanja. Tijekom čitanja, dijete treba biti aktivno uključeno, postavljati pitanja i pokazivati interes za priču. Kroz slušanje priča, djeca razvijaju svoju pažnju i koncentraciju, dok roditelji potiču njihovu znatiželju i radosti učenja.

Roditelji bi trebali biti informirani i svjesni važnosti čitanja djetetu već od najranije dobi. Kako dijete raste, mijenja se i njegova potreba za određenim vrstama slikovnica, što bi trebalo pratiti u skladu s njegovim razvojem.

6. SOCIO-EMOCIONALNE KOMPETENCIJE

Izraz "kompetencija" brzo dobiva na važnosti u europskom stručnom jeziku vezanom uz rani odgoj i obrazovanje. On obuhvaća sve aktivnosti povezane s praktičnim radom te nosi odgovornost za praksu. Ovaj pojam ima dva različita značenja. Prvo značenje odnosi se na skup znanja, vještina i stavova karakterističnih za određeno profesionalno područje, dok drugo značenje implicira pristup spoznaji i njezinom razvoju u specifičnom području. „U najširem smislu, kompetencije podrazumijevaju iskazanu sposobnost primjene znanja, vještina, stavova za postizanje željenih rezultata, ishoda u osobnom i profesionalnom razvoju“ (Brajša-Žganec, 2003: 15).

Brajša-Žganec (2003) ističe kako su emocije jedan od najvažnijih čimbenika koji oblikuju sveukupno funkcioniranje pojedinca te imaju značajnu ulogu u međuljudskim interakcijama. Emocije su za razliku od osjećaja intenzivne i kratkotrajne. Razlikujemo šest osnovnih emocija: sreća, tuga, strah, iznenađenje, ljutnja i gađenje.

Socio-emocionalno kompetentno ponašanje obilježeno je s dva čimbenika. Prvi je socijalna kompetencija, a drugi je emocionalna kompetencija.

Socijalna kompetencija manifestira se kroz uspješne socijalne interakcije u kojima je važna sposobnost pojedinca da zadovolji vlastite potrebe dok održava pozitivne odnose s drugima. Često se socijalne kompetencije izjednačavaju sa socijalnim vještinama, no bitno je razumjeti njihovu razliku. Dok se socijalne vještine odnose na konkretno ponašanje djeteta koje su naučene i pod kontrolom su pojedinca te su situacijski prikladna, socijalna kompetencija odnosi se na način na koji dijete primjenjuje te vještine u interakciji s drugima. Sastavnice socijalne kompetencije su: regulacija emocija, socijalna znanja i socijalno razumijevanje, socijalna umijeća, socijalne dispozicije. „Socijalno kompetentno ponašanje podrazumijeva razvijene socijalne, emocionalne i kognitivne vještine“ (Jurčević Lozančić, 2016: 16). Jurčević Lozančić (2016) ističe kako se socijalna kompetencija postiže kada pojedinac primjenjuje socijalne vještine na prikladan način i kada realizira osobne ciljeve koje si je prethodno postavio. Psiholozi ističu da socijalna kompetentnost čini bitan aspekt emocionalne inteligencije. Ova kompetencija obuhvaća sposobnost upravljanja vlastitim emocijama, uspješno komuniciranje s drugima, vještinu uvjeravanja te sposobnost mirnog rješavanja konflikata. „Upravo je igra najprirodniji kontekst u kojem

dijete uči i razvija sposobnost usklađivanja osobnih ciljeva i prioriteta s ciljevima i ponašanjima druge djece što otvara put razvoju socijalne kompetencije“ (Jurčević Lozančić, 2016: 20). Brajša-Žganec (2003) govori kako djeca razvijaju socijalne vještine, promatrajući odrasle osobe iz svoje okoline pa tako mogu usvojiti razne pro socijalne vještine (empatija, odgovornost, kooperativnost, ljubaznost) no isto tako mogu usvojiti određene vještine koje nisu nužno pozitivne, poput egoističnosti, svadljivosti i škrtosti. Dječji socijalni razvoj obuhvaća ponašanja, stavove i emocionalne reakcije koje se formiraju kroz interakciju djece s odraslima i vršnjacima. Prema mišljenjima mnogih autora, socijalne vještine obuhvaćaju i druge sposobnosti kao što su aktivno slušanje, poštovanje drugih, otvoreni razgovor o emocijama, iskrenost, sudjelovanje u igri, empatija, asertivnost i sl.

Emocionalna kompetencija obuhvaća sposobnost otkrivanja i upravljanja emocionalnim doživljajima. Osobe koje posjeduju emocionalnu kompetenciju su one koje su naučile prepoznati i razumjeti svoje i tuđe emocije, izražavaju svoje emocije i uspješni su u regulaciji tih emocija. Emocionalna kompetencija obuhvaća sposobnost osobe koja slobodno izražava svoje emocije. Ovaj pojam je obuhvaćen iz šireg koncepta emocionalne inteligencije, koja uključuje sposobnost prepoznavanja i razumijevanja emocija. Za postizanje zdravog i poželjnog emocionalnog razvoja djeteta ključno je da dijete može prepoznati, razumjeti i otvoreno razgovarati o emocijama. Važno je usmjeriti emocionalni razvoj djeteta prema prihvatljivim ponašanjima, što uključuje svijest o vlastitim emocijama i sposobnost razumijevanja emocija drugih. Od najranije dobi, djeca su neprestano u interakciji s okolinom, gdje izražavaju svoje emocije te uče kako ih prepoznati i regulirati. Emocije koje djeca mogu prepoznati su primarne (sreća, tuga, strah, bijes, iznenađenje i gađenje) i sekundarne (neugoda, ljubomora, krivnja i ponos). Djeca razvijaju unutarnju sigurnost koja im daje pozitivne slike o njima, tj samopouzdanje. Brajša-Žganec (2003) govori kako se sposobnost regulacije emocija počinje razvijati već u ranom djetinjstvu kroz interakciju s članovima obitelji. Nakon godinu dana života, u djetetu se počinje razvijati proces samoregulacije. „Proces samoregulacije odvija se kroz proces procjene događaja, vrednovanja konteksta te odabira i kontrole emocionalnog izražavanja i ponašanja“ (Brajša-Žganec, 2003: 20). Djeca u dobi između druge i treće godine života počinju razvijati empatiju prema drugima kao i njihovim osjećajima. Tada počinju pomalo biti svjesna da se osjećaji drugih mogu razlikovati od njihovih vlastitih

te shvaćaju važnost poštovanja i adekvatnog odgovora na te osjećaje. Razvijanje empatije ključno je za socijalizaciju djeteta, jer omogućuje razumijevanje i suosjećanje prema drugima, što je temelj za uspješno integriranje u društvo.

Psiholozi naglašavaju važnost praćenja nekoliko ključnih razvojnih procesa i osobina tijekom socio-emocionalnog razvoja. To uključuje razvoj društvenih vještina, samoregulacije i privrženosti, temperament, te emocionalni razvoj koji obuhvaća izražavanje vlastitih emocija i razumijevanje emocija drugih. Socio-emocionalna kompetencija ima ključnu ulogu u predviđanju uspjeha u školi, budući da je povezana sa socijalnim, bihevioralnim i akademskim rezultatima koji su važni za sveobuhvatan dječji razvoj. Socio-emocionalne kompetencije zajedno oblikuju prilagođeno ponašanje pojedinca u društvu. Ove kompetencije omogućuju pojedincu da uspješno sudjeluje u socijalnim interakcijama, razumije i upravlja vlastitim emocijama te gradi pozitivne odnose s drugima, što rezultira adekvatnim i prilagođenim ponašanjem u različitim socijalnim situacijama. Emocionalni i socijalni razvoj djeteta započinje već njegovim rođenjem kada se razvija odnos privrženosti s majkom, stoga su u početku djetetova razvoja emocionalni i socijalni razvoj neodvojivi.

7. ANALIZA SLIKOVNICA KOJE UTJEČU NA SOCIO-EMOCIONALNE KOMPETENCIJE

Postoji veliki broj slikovnica koje su idealne za rad s djecom rane i predškolske dobi. Mnoga djeca uživaju u čitanju već od najranijih godina, bilo da samostalno listaju stranice slikovnica, slušaju odraslu osobu koja im čita ili čak sami čitaju tekst. Iskustvo čitanja otvara djeci vrata ka novim svjetovima i potiče njihovu maštu, te razvija njihov vokabular. Slikovnice mogu prikazivati životne situacije na način koji djeci pomaže da se osjećaju prihvaćeno i podržano te da shvate da nisu jedini koji se susreću s izazovima. Čitanje pruža nadu, jer djeca shvaćaju da ljudi prolaze kroz teške periode života, ali izlaze iz njih snažniji i hrabriji.

Među mnogim visokokvalitetnim problemskim slikovnicama, izabrala sam četiri slikovnice koje se ističu zbog svoje ključne uloge u poticanju razvoja socio-emocionalnih vještina kod djece rane i predškolske dobi. Izabrala sam navedene slikovnice jer mislim da se o takvim slikovnicama premalo priča i koristi u odgojno-obrazovnom radu s djedom. Slikovnice se bave temama samopouzdanja, odgovornosti, samoregulaciji emocija i asertivnim komuniciranjem. Navedene socio-emocionalne kompetencije su bitne vještine koje djeca moraju učiti kako bi izrasla u zdrave i sretne odrasle ljude. Prvo izdanje ovih slikovnica bilo je 2019. godine u izdavačkoj kući Evenio. Autorica slikovnica „Mirko Besomirko“ i „Gospodin Iz i gospođica Po“ je Tamara Vučković, a autorica slikovnica „Ana i gospodin Strahojed“ i „Gospođica Hoću“ je Tihana Lipovec Fraculj. Sve navedene slikovnice ilustrirala je Jelena Brezovec, a namijenjene su djeci od pete do devete godine. Slikovnice imaju tvrde korice, velike su, ilustracije su šarene, razumljive te prate tekst.

Svrha ovih slikovnica je pomoći djeci da uz maštovite likove i njihove doživljaje pronađu korisne savjete za suočavanje sa svakodnevnim situacijama. Također, roditeljima, odgojiteljima i učiteljima ove priče mogu pomoći kao odličan alat za proširivanje ovih tema i poticanje otvorenih razgovora s djecom.

7.1. „ANA I GOSPODIN STRAHOJED“

Slika 1. „Samopouzdanje“

Ana i gospodin Strahojed predstavljaju jednu od priča iz serije slikovnica koje potiču razvoj socio-emocionalnih kompetencija. Ova priča ističe važnost samopouzdanja, potiče djecu da vjeruju u sebe, u svoje sposobnosti, vrijednosti i znanje. Kroz Anina iskustva, djeca imaju priliku naučiti kako prevladati strahove, procijeniti svoje mogućnosti i aktivno ostvariti svoje želje.

Glavni lik ove slikovnice je djevojčica Ana koja se suočava s mnogim strahovima. „Ana se, naime, bojala svega i svačega“ (Lipovac Fraculj i Brezovec, 2022: 1). Boji se susjedovog psa, ulične svjetiljke, škole i, najviše od svega, audicije za školski zbor. Jedne noći, dok je pokušavala zaspati, Anu je svrbilo lijevo uho, a kad se počela, ispao je buc masti, šareni čovječuljak po imenu Strahojed. Strahojed objašnjava Ani kako on djeci tjera strahove iz glave. No, kako ona ima puno strahova Strahojed joj još ne može pomoći. Njih dvoje odlaze u Strahograd, gdje Ana posjećuje Muzej

strahova i uči kako nadvladati različite, ali i pomalo smiješne strahove (strah od variva, usisavača, kišobrana i sl.). Na kraju, došao je i strah od audicije, njen najveći strah. Počela je pjevati, ali ju je mama probudila. „Pjevala je Ana glasno i hrabro, sve dok nije osjetila mamine tople ruke na svome licu i začula nježan glas“ (Lipovac Fraculj i Brezovec, 2022: 15). Ana je stigla u učionicu i opet je pomislila da ne može pjevati na audiciji za zbor, ali se prisjetila Strahojedovih riječi i uspjela je.

Slikovnica započinje ilustracijom djevojčice Ane na kojoj se lako prepoznaje primarna emocija „strah“. Njezini obrazi su žarko crveni, a emocija strah najbolje se vidi po tome što joj je lice znojno i što se skriva u grmlju radi oštrog psa. Anini strahovi pokazani su na vrlo smiješan način. Pa tako, na primjer, varivo u tanjuru ima ruke i noge, kišobran izgleda poput mačke, a bijeli miš čita knjigu.

Slikovnica završava obraćajući se čitatelju: „I ti sada znaš što trebaš učiniti spopadne li te neki mali ili veliki strah. Samo se počesi iza lijevoga uha, nekoliko puta duboko udahni i tko zna, možda u svojoj glavi začuješ Strahojeda kako ti pjeva: U strahu su vel'ke oči; samo diši, pa će proći“ (Lipovac Fraculj i Brezovec, 2022: 20).

Slikovnice igraju ključnu ulogu u razvoju djece. "Ana i gospodin Strahojed" je slikovnica koja kroz svoju priču i ilustracije pomaže djeci razumjeti i upravljati strahovima te razvijati empatiju i hrabrost. Slikovnica "Ana i gospodin Strahojed" kroz svoje likove i priče pomaže djeci da razumiju da su strahovi normalan dio života. Prikazivanjem djevojčice Ane koja otvoreno razgovara o svojim strahovima i prima podršku, djecu uče o važnosti izražavanja svojih osjećaja i traženja pomoći. Ilustracije dodatno podržavaju razumijevanje emocionalnih stanja i pomažu djeci da se poistovjete s likovima. Kroz ovu slikovnicu, djeca razvijaju socio-emocionalne kompetencije poput empatije, samopouzdanje i sposobnosti suočavanja s izazovima.

Priča prikazuje situacije u kojima se Ana suočava sa svojim strahovima. Na primjer, kada se boji mraka, gospodin Strahojed joj pomaže da shvati da u mraku nema ničega strašnog. Djeca uče da je u redu bojati se, ali i kako se mogu suočiti sa svojim strahovima.

Ana prima podršku od svoje obitelji i prijatelja, što pokazuje važnost socijalne podrške u prevladavanju emocija.

Ilustracije prikazuju strahove na način koji je pristupačan i manje zastrašujući za djecu. Gospodin Strahojed je prikazan kao simpatičan i prijateljski lik, čime se smanjuje osjećaj straha. Anino lice jasno pokazuje emocije poput straha, hrabrosti i radosti, pomažući djeci da prepoznaju i razumiju različite emocije.

7.2. „GOSPODIN IZ I GOSPOĐICA PO“

Slika 2. „Odgovornost“

Gospodin Iz i gospođica Po predstavljaju jednu od priča iz serije slikovnica koje potiče razvoj socio-emocionalnih kompetencija. Ova priča ističe važnost odgovornosti i razvoja samostalnosti kao osnovnog koraka ka preuzimanju obveza u obavljanju svakodnevnih zadataka. Iz slikovnice djeca uče da u svakom trenutku imaju izbor i da donesene odluke nose svoje posljedice. Te posljedice mogu biti neugodne ili ugodne, a proces učenja odgovornosti iz iskustva podrazumijeva prihvaćanje grešaka i spremnost za ponovne pokušaje.

Glavni likovi su gospodin Izbor (Iz) i gospođica Posljedica (Po). Iz i Po su nevjerojatno zanimljiv par dječjih likova koji su gotovo uvijek zajedno ili blizu jedno drugoga. Posebno zanimljivo je to što način na koji se gospođica Po pojavljuje i ponaša ovisi o postupcima gospodina Iza. Gospodin Iz, primjerice, obožava ostati duže u krevetu ponedjeljkom jer je uvijek umoran od kasnog odlaska na spavanje pa ga Po često čeka spremna s njegovim tenisicama kako bi mogao uhvatiti školski autobus. Gospodina Iza nerijetko posjećuju Apćihi koje šalje Po jer bi tijekom cijele zime odbijao nositi kapu i rukavice. Iz je odbijao doručkovati pa je Po zvala gospodina Krulju da ga posjeti. Iz nije naučio matematiku pa je Po morala obavijestiti Školsku Jedinicu. Iz nije htio oprati zube nakon što je pojeo vrećicu bombona, pa je Po zvala gospodina Karijesa. Iz nije htio pospremati svoje igračke pa mu ih je Po sakrila na što je Iz prvo bio poprilično ljut, pa poslije tužan. Te emocije nisu se previše zadržale u priči. Kada bi Iz bio ljubazan i uljudan prema drugima, Po bi zvala gospođicu Smijalicu i gospođicu Sreću. Zbog uljudnosti Po mu je čak ubacila dvije čokoladice u džep i stvorila dugu. Iz je tako shvatio da postoji mogućnost izbora kojeg prati posljedica.

Ova slikovnica se ne oslanja na uobičajenu kompoziciju, već nabraja i opisuje različite situacije u kojima se nalaze glavni likovi. Kroz međusobni odnos tih likova, djeca će moći povezati priču sa stvarnim životom i shvatiti da posljedice ovise o izborima koje naprave u pojedinim situacijama. Složena tematike kroz likove omogućuje djeci da se lako povežu s pričom. Kroz analizu odnosa između likova Iz i Po, djeca imaju priliku shvatiti važnost donošenja pravih odluka i težiti takvom postupanju u svakodnevnom životu kao i u komunikaciji s drugima te obavljanju svakodnevnih obaveza.

Slikovnica završava obraćajući se čitatelju. „Ako i tebe katkad posjeti gospođica Po i dovede sa sobom gospođu Školsku jedinicu, gospodina Krulja, gospodina Karijesa ili malene Apćihiće, nemoj se ljutiti. Ona te samo želi naučiti neke jako jako važne stvari. A katkad je tu da podsjeti da u sebi nosiš čarobnu moć – moć izbora“ (Vučković i Brezovec, 2022: 22).

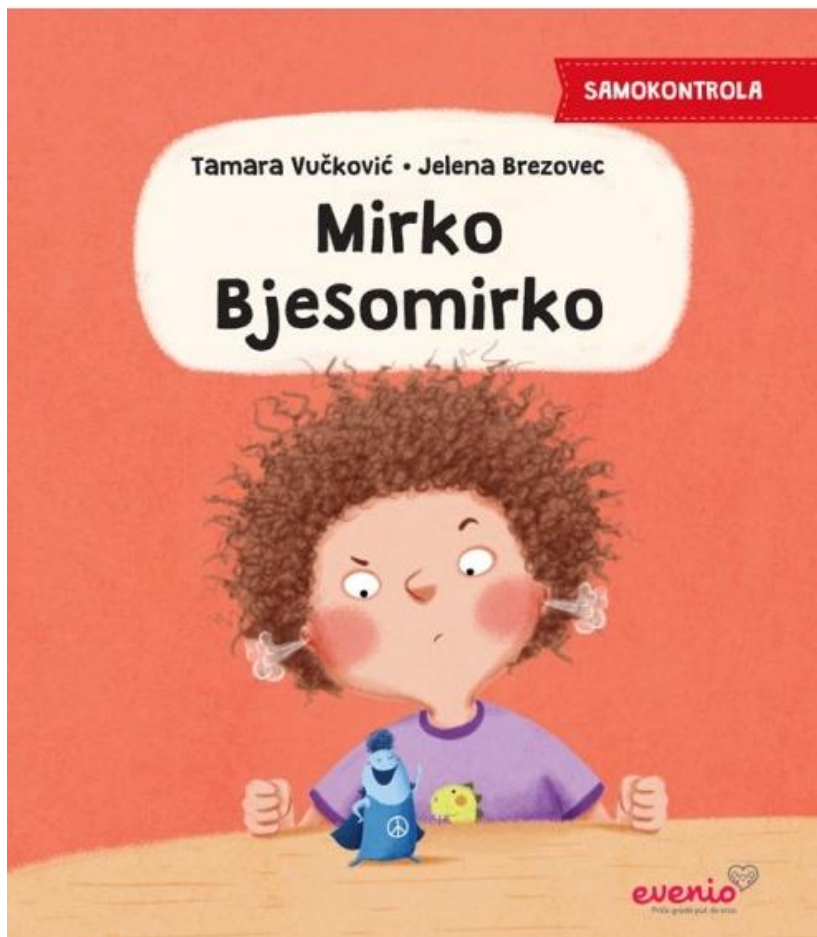
Slikovnica "Gospodin Iz i gospođica Po" pruža djeci priliku da razmisle o izborima i posljedicama. Kroz likove gospodina Iza i gospođice Po, djeca uče o važnosti preuzimanja odgovornosti za svoje postupke te kako razumjeti posljedice svojih

izbora. Kroz ovu slikovnicu, djeca razvijaju socio-emocionalne kompetencije poput odgovornosti, samosvijesti i razumijevanja uzročno-posljedičnih veza.

Likovi uče važnost preuzimanja odgovornosti za svoje postupke te kako naučiti iz svojih grešaka i donijeti bolje odluke u budućnosti.

Ilustracije i bez čitateljskog znanja jasno prikazuju situacije u kojima likovi donose odluke i jesu li posljedice pozitivne ili negativne.

7.3. „MIRKO BJESOMIRKO“

Slika 3. „Samokontrola“

Mirko Bjesomirko predstavlja jednu od priča iz serije slikovnica koje naglašavaju važnost samokontrole, odnosno sposobnost samoregulacije emocija, kao ključne

komponente socijalnog, emocionalnog i kognitivnog razvoja djece. Mirko i gospodin Bjesomir će poučiti djecu kako da u različitim situacijama steknu smirenost i kontrolu nad svojim mislima i ponašanjima.

Priča o Mirku počinje opisom situacije u kojoj je Mirko, zbog osjećaja neprihvaćenosti u društvu, burno reagirao bacivši loptu koja je pogodila djevojčicu Brigitu. Njezine su naočale razbijene, što ju je rasplakalo, a Mirkovi prijatelji su mu jasno dali do znanja da su ljuti zbog takvog njegovog učestalog ponašanja. „Kad bi pitali Mirka zašto se toliko ljuti, ni on sam ne bi znao dati odgovor“ (Vučković i Brezovec, 2022: 3). Mirko, prvašić u osnovnoj školi, često je bjesnio, što je dovelo do toga da su ga prijatelji jednog dana nazvali "Mirkom Bjesomirkom". Ilustracija prikazuje Mirkovo stanje, opisano u tekstu. Njegovi obrazi su bili žarko crveni, a osjećaj bjesnoće najbolje se vidi po tome što mu je para izlazila iz ušiju te je čvrsto stiskao šake. Učiteljica je primijetila njegovo ponašanje i odvela ga u školsku knjižnicu kako bi mu objasnila važnost kontrole emocija. Tamo se dogodilo nešto neočekivano, iz knjiga su počela ispadati slova i brojevi te se pojavilo stvorenje imena gospodin Bjesomir koje mu je ponudilo pomoć i savjete kako bi pronašao mir. Mirko je naučio dvije tehnike za smirivanje emocija i impulzivnosti: prva je brojanje do tri u stresnim situacijama, a druga je korištenje riječi "ok". Na kraju priče, Mirko je shvatio važnost pronalaženja mira u sebi i odlučio se pridržavati savjeta koje je dobio od Bjesomira. „Djeca su brzo primijetila da Mirko više nije bijesan kao prije, pa su ga prestala zvati Bjesomirko“ (Vučković i Brezovec, 2022: 21).

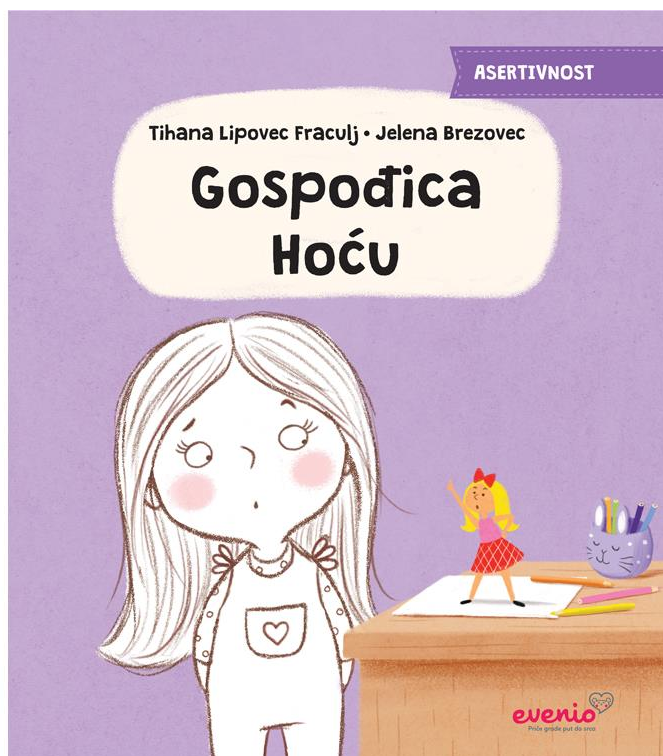
U slikovnici se ističu razlozi Mirkovog bijesnog ponašanja, među kojima su neprihvaćenost od vršnjaka, nedostatak samopouzdanja pri rješavanju zadataka i osjećaj neshvaćenosti koji su vrlo česti kod djece. Obje navedene tehnike su izvrsne za primjenu u stvarnom životu, pa ih djeca čitatelji mogu koristiti kada osjete bijes iz nekog razloga.

Slikovnica "Mirko Bjesomirko" pruža djeci važne lekcije o samokontroli i razumijevanju vlastitih emocija. Kroz lik Mirka Bjesomirka, djeca uče da je normalno osjećati ljutnju, odnosno bijes, ali i da postoje konstruktivni načini za njeno izražavanje i kontrolu. Interakcije likova u priči prikazuju važnost podrške obitelji i prijatelja u suočavanju s emocijama te potiču socijalne vještine poput komunikacije i suradnje.

Glavni lik ove slikovnice, Mirko Bjesomirko, prikazan je kao dječak koji se često ljuti zbog raznih sitnica. Kroz priču, djeca mogu vidjeti kako Mirko nauči prepoznati i kontrolirati svoju ljutnju. Mirko kroz priču uči kako njegova ljutnja može utjecati na druge ljude i situacije te kako se može osjećati bolje ako se na miran način izrazi.

Ilustracije jasno prikazuju Mirkovu ljutnju i njegove posljedice, pomažući djeci da prepoznaju i razumiju svoje vlastite emocije. Ilustracije također prikazuju Mirka kako primjenjuje strategije za kontroliranje ljutnje, poput dubokog disanja ili razgovora s roditeljima.

7.4. „GOSPOĐICA HOĆU“

Slika 4. „Asertivnost“

Gospođica Hoću predstavlja priču o asertivnosti, koja naglašava važnost razvoja vještine iskrenog izražavanja vlastitih mišljenja, osjećaja i stavova na način koji ne povrjeđuje druge. Djevojčica Mila će djecu naučiti da pasivno ponašanje nije uvijek najbolji izbor u situacijama kada trebamo zastupati sebe i izražavati svoje potrebe i

osjećaje. Kroz Milin primjer, djeca će vidjeti kako to učiniti na prihvatljiv način, s ciljem izgradnje stabilnih i iskrenih odnosa.

Slikovnica počinje opisom Mile, djevojčice koja se dugo osjećala neprimijećenom i nevidljivom. Autorice su naglasile njezin osjećaj nevidljivosti prikazujući Milu bez boje, odnosno prikazujući je crno-bijelom s tužnim izrazima lica. „Mila se zapravo često osjećala tužno, osobito kada bi radila nešto što zapravo nije željela“ (Lipovac Fraculj i Brezovec, 2022: 9). Mila je zbog svoje pasivnosti često trpjela nepoželjna ponašanja drugih, poput mlađeg brata Maksima koji bi joj uzimao igračke ili starije sestre Bele koja bi glasno pjevala dok je ona pokušavala obaviti školske obaveze. Čak je i od prijatelja i obitelji osjećala nedostatak razumijevanja te se često povlačila u osamu. „No, jednog dana, Mila je otišla u svoju sobu kako bi se smirila, nacrtala je samu sebe, a iz papira je lik oživio. Stalno želiš svima ugoditi“ (Lipovac Fraculj i Brezovec, 2022: 11). Mila je odjednom osjetila bijes zbog svega što joj je oživljeni lik rekao. „Ne želim više biti gospođica Hoću!“ (Lipovac Fraculj i Brezovec, 2022: 13). Milina ilustracija pokazivala je bijes; rumene obraze, stisnute šake i kosu koja je letjela na sve strane. Ovo je prva ilustracija u slikovnici koja prikazuje Milu u boji. Mila je shvatila važnost asertivnosti i odlučila se promijeniti. Postepeno je počela izražavati svoje želje i potrebe te odbijati nepoželjna ponašanja drugih. Kako bi razjasnila misli, odlučila je otići u park i voziti se na svom romobilu. Tamo je prvi puta izrazila svoju želju, ali i pristojno odbila ponude koje joj nisu odgovarale. Kraj slikovnice prikazuje Milu kao sretnu djevojčicu, što pokazuje koliko se bolje osjećala od kada je počela otvoreno izražavati svoje osjećaje i postupati u skladu s njima.

Slikovnica završava obraćanjem čitatelju. „Ako i ti katkad osjetiš da gubiš svoju bol, ne brini se! Ponekad ti jedno „Ne, hvala“, „Ne mogu“ ili „Ne želim“ može itekako pomoći da vratiš svoj sjaj“ (Lipovac Fraculj i Brezovec, 2022: 21). Autorice Lipovac Fraculj i Brezovec (2022) ističu kako riječ „neću“ treba upotrebljavati kada je to zbilja potrebno, a ne kada nešto ne želimo kao što je jesti zdravu hranu ili pospremati sobu. Uz svoj umjetnički oblikovani tekst i bogate ilustracije, ova slikovnica jasno je usmjerena na poticanje razvoja asertivnosti kod djece. To je važan korak u razvoju djeteta kao socijalnog bića.

Slikovnica "Gospođicu Hoću" pruža djeci priliku da razmisle o važnosti komunikacije. Kroz lik gospođice Hoću, djeca mogu naučiti kako jasno izražavati svoje želje i

mišljenje te kako se postaviti za sebe na adekvatan način. Kroz ovu slikovnicu, djeca razvijaju socio-emocionalne kompetencije poput asertivnosti i samopouzdanja.

Kroz priču, gospođica Hoću uči kako steći samopouzdanje i vjerovati u sebe dok komunicira s drugima. Gospođica Hoću kroz priču uči kako komunicirati s drugima na način koji poštuje svoje i tuđe osjećaje i potrebe, ali istovremeno brani vlastite granice i interese.

Ilustracije prate razvoj lika gospođice Hoću od početka priče gdje nedostaje samopouzdanja i komunikacije do kraja priče gdje se osjeća sigurno i samouvjereno u svojim postupcima.

8. ZAKLJUČAK

Slikovnica se smatra prvim književnim djelom koje djeca upoznaju unutar dječje književnosti. Ona može poslužiti kao poticaj za razne aktivnosti koje potiču razvoj znanja i vještina kod djece, što ima značajan utjecaj na njihov cjelokupni razvoj. Djeca diljem svijeta, bez obzira na kulturne razlike, vole čitati, gledati i slušati priče. Kroz maštu, djeca se povezuju s likovima u pričama, tražeći rješenja i puteve iz sličnih problemskih situacija. Priče su poput lijeka za dječje srce i dušu.

U ovom radu ističe se važnost priča i njihovog utjecaja na socio-emocionalni razvoj djeteta, naglašavajući da ne treba podcjenjivati moć knjiga. Socio-emocionalni razvoj naglašava se kao ključna komponenta u formiranju kompetentnih i uspješnih pojedinaca, ističući važnost podrške i obrazovanja od strane roditelja i odgojitelja.

Analizirane slikovnice "Ana i gospodin Strahojed", "Gospodin Iz i gospođica Po", "Mirko Bjesomirko" i "Gospođica Hoću" su korisne za poticanje razvoja socio-emocionalnih kompetencija zbog načina na koji se obrađuju teme i situacije koje su relevantne za dječji svijet. Kroz likove i priče u ovim slikovnicama, djeca se suočavaju s različitim emocionalnim i socijalnim situacijama te uče o odgovornosti, samopouzdanju rješavanja sukoba, izražavanja osjećaja na prikladan način i reguliranju emocija. U ovim slikovnicama, autorice pružaju smjernice roditeljima kako zadovoljiti emocionalne potrebe svoje djece i bolje razumjeti njihovo ponašanje. Osim roditeljima, ove slikovnice mogu biti korisne odgojiteljima, učiteljima te drugim stručnim suradnicima koji rade s djecom.

Dakle, ako je izrađena na pravi način, slikovnica je skup odgojnih i obrazovnih sadržaja i vrijednosti koji se međusobno nadopunjuju kako bi bili pravi poticaj. Slikovnica je knjiga koja ima mnoge uloge i funkcije u odgoju djeteta. Ona dijete poučava o svijetu od najranije dobi, pod uvjetom da su roditelji i odgojitelji svjesni svih njenih uloga i funkcija, te znaju kako je primijeniti u svakoj razvojnoj fazi djeteta. Slikovnica je knjiga koja se preporučuje za djecu od najranije dobi zbog pozitivnog utjecaja na njihov kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj.

9. LITERATURA

1. Batinić, Š. (2023). *Bršljan i Smilje - krasno bilje*. Dostupno na <https://www.hsmuzej.hr/hr/aktualnosti/brsljan-i-smilje-krasno-bilje-418/> (Pristupljeno: 24.5.2024.).
2. Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj: emocionalni i socijalni razvoj*. Naknada Slap.
3. Budak, V. i Cvijanović, T. (2015). Tematske priče i slikovnice za djecu u treningu socijalnih vještina. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 20 (77/78): 34-36.
4. Crnković, M. i Težak, D. (2002). *Povijest hrvatske dječje književnosti*. Zagreb: Znanje.
5. Čačko, P. (2000). Slikovnica, njezina definicija i funkcije. U: Javor, R. (ur.) *Kakva knjiga je slikovnica*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, str. 12-17.
6. Čičko, H. (2000). Dva stoljeća slikovnice. U: Javor, R. (ur.) *Kakva knjiga je slikovnica*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, str. 17-19.
7. Diklić, Z., Težak, D. i Zalar, I. (1996). *Primjeri iz dječje književnosti*. DiVič, Zagreb.
8. Halačev, S. (2000). Sadržaj slikovnica kao prilog razvoju samopouzdanja u djece. U R. Javor (ur.) *Kakva je knjiga slikovnica*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, str. 79-82.
9. Hameršak, M. i Zima, D. (2015). *Uvod u dječju književnost*. Leykam international d.o.o.
10. Hlevnjak, B. (2000). U povodu objavljivanja zbornika Kakva je knjiga slikovnica. U R. Javor (ur.) *Kakva je knjiga slikovnica*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
11. Hranjec, S. (2006). *Pregled hrvatske dječje književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
12. Javor, R. (2000). U povodu objavljivanja zbornika Kakva je knjiga slikovnica. U R. Javor (Ur.) *Kakva je knjiga slikovnica*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
13. Jurčević Lozančić, A. (2016). *Socijalne kompetencije u ranome djetinjstvu*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
14. Katz, L. G. i McClellan, D. E. (2005). *Poticanje razvoja dječje socijalne kompetencije: uloga odgajateljica i učiteljica*. Zagreb: Educa.
15. Lipovec Fraculj, T. i Brezovec, J. (2022). *Ana i gospodin Strahojed: Samopouzdanje*. Varaždin: Evenio.

16. Lipovec Fraculj, T. i Brezovec, J. (2022). *Gospođica Hoću: Asertivnost*. Varaždin: Evenio.
17. Lučić, K. (2007). Odgojiteljska profesija u suvremenoj odgojnoobrazovnoj ustanovi. *Odgojne znanosti* 9 (1): 135-150.
18. Ljubetić, M., Reić Ercegovac, I. i Draganja, A. (2019). Razlike između odgojitelja i roditelja djece predškolske dobi u procjeni dječjih socio-emocionalnih kompetencija. *Odgojno-obrazovne teme* 2 (3-4): 187-206.
19. Majhut, B. i Težak, D. (2017). Kronologija hrvatske dječje književnosti do 1918. Zagreb: *Libri & Liberi*, 6 (2): 281–320.
20. Majhut, B. i Zalar, D. (2008.) *Slikovnica*. Zagreb: Hrvatska književna enciklopedija, Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
21. Majhut, B. (2013). Počeci hrvatske slikovnice. *Dijete, vrtić, obitelj*, 19 (71): 20-22.
22. Majhut, B. (2015). Treba li nam nova povijest hrvatske dječje književnosti? *Fluminensia* 27 (1): 189-202.
23. Martinović, I. i Stričević, I. (2011). Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. *Libellarium*, 4 (1), 39-63.
24. Matijević, M., Bilić, V. i Opić, S. (2016). *Pedagogija za učitelje i nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga.
25. Naturala.hr. (2019). Dostupno na <https://www.naturala.hr/predstavljena-serija-slikovnica-koje-djecu-uce-o-emocijama/> (Pristupljeno: 24.4.2024.).
26. Siketić, J. i Turza-Bogdan, T. (2022). Uloga odgojitelja u pričanju priče. *Hrvatski* 20 (1): 31-46.
27. Vizek-Vidović, V. i Hrabar, D. (1999). *Čitajmo djeci za laku noć : priručnik za odgojitelje i roditelje djece predškolske dobi*. Zagreb : Udruga za inicijative u socijalnoj politici : Centar za prava djeteta.
28. Vitez, I. (2000). U povodu objavljivanja zbornika Kakva je knjiga slikovnica. U R. Javor (Ur.) *Kakva je knjiga slikovnica*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba., str. 5-6.
29. Vučković, T., Brezovec, J. (2022). *Mirko Bjesomirko: Samokontrola*. Varaždin: Evenio.
30. Vučković, T., Brezovec, J. (2022). *Gospodin Iz i gospođica Po: Odgovornost*. Varaždin: Evenio.

SAŽETAK

Tijekom rane i predškolske dobi, razvijaju se socio-emocionalne kompetencije. Slikovnica, kao prva dječja knjiga, ima ključnu ulogu u tom procesu, potičući kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj od najmlađih godina djeteta. Problemske slikovnice su vrlo važno sredstvo za roditelje i odgojitelje, pružajući im mogućnost da kroz likove u priči djeci približe izazovne situacije te im pokažu kako se s njima nositi na pozitivan način. Cilj ovog rada je naglasiti važnost uključivanja slikovnica u proces dječjeg razvoja. Analiziraju se slikovnice „Ana i gospodin Strahojed“, „Gospodin Iz i gospođica Po“, „Mirko Bjesomirko“ i „Gospođica Hoću“ u kojima su istaknuti elementi koji olakšavaju djeci razvoj socio-emocionalnih kompetencija.

Ključne riječi: socio-emocionalne kompetencije, slikovnica, problemska slikovnica, rani i predškolski odgoj, odgojitelj

SUMMARY

During early and preschool years, socio-emotional competencies develop. Picture books, as the first children's literature, play a pivotal role in this process by fostering cognitive, emotional, and social development from the earliest years of a child. Problem-solving picture books serve as vital tools for parents and educators, offering them the opportunity to introduce challenging situations to children through story characters and demonstrate positive ways of dealing with them. The aim of this study is to underscore the importance of incorporating picture books into the process of child development. The picture books „Ana i gospodin Strahojed“, „Gospodin Iz i gospođica Po“, „Mirko Bjesomirko“ i „Gospođica Hoću“ are analyzed, focusing on elements that facilitate the development of socio-emotional competencies in children.

Keywords: social emotional competence, picture books, problematic picture book, early childhood education, kindergarten teacher